

УДК – 378.147(73): 37.013.74.

Михайленко О.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИМИ ВЧЕНИМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ЮРИСТІВ У ЮРИДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ США

В статті представлено дослідження американських вчених щодо аспектів діяльності юридичних коледжів США, факторів ефективної роботи сучасного юриста, рівня компетентності майбутніх фахівців. Розглядаються та аналізуються вміння та навички, що вкрай необхідні юристам для ефективного здійснення практичної діяльності.

Ключові слова: юридичний коледж, юрист, компетентність, вміння, навички, професійна підготовка, США.

Проблема високоякісної підготовки сучасних фахівців-юристів стає дедалі вагомішою й актуальнішою як у вищих навчальних закладах України, так і у юридичних коледжах США.

Таким чином, на сьогодні у США гостро постає питання щодо значних змін у системі юридичної освіти. Критики стверджують, що хоча юридичні коледжі і допомагають студентам отримати деякі важливі навички та знання, які необхідні для юридичної діяльності, більшість випускників погано підготовлені до практичної діяльності.

Питання поліпшення підготовки фахівців-юристів у коледжах США розглядаються у працях Віньяма Салівана, Джона Мадда, Джудіт Янгер, Діна Бейлесс Менінга, Емілі Рендон, Марджорі М. Шульца, Роджеліо Лассо, Шелдона Зедека та інших.

Мета статті – визначити аспекти діяльності юридичних коледжів США, рівень компетентності майбутніх фахівців, а також навички, що вкрай необхідні юристам для ефективного здійснення практичної діяльності.

На думку науковців для досягнення юридичним коледжем успіхів і створення ефективної навчальної програми, перш за все, необхідно визначити чітку та ясну мету, розробити план для досягнення цієї мети і бути спроможним оцінити свій успіх або невдачу. Вони зазначають, що за відсутністю певної мети, показників і досягнень навчання студентів, юридичний коледж не зможе сконцентруватися, а його навчальна програма стане лише збором різноманітної, не пов'язаної між собою діяльності. Крім того, якщо юридичний коледж не оцінює свою діяльність, його дуже легко ввести в оману щодо успіху та ефективності педагогічних методів.

Таким чином, науковці наголошують, що встановлення мети повинно передбачати наступні аспекти діяльності юридичних коледжів:

1. Юридичні коледжі повинні прагнути підготувати своїх студентів для ефективного складання кваліфікаційного іспиту на право займатися практичною діяльністю. Вони повинні постійно співпрацювати з академіками, практиками, судьями, ліцензованими агентствами та представниками громадськості з питань щодо поліпшення виконання цієї мети.

2. Юридичні коледжі повинні чітко визначити свої освітні цілі та задачі, інформувати про них студентів.

3. Юридичні коледжі мають перейти від програм, які націлені на зміст, до програм, що націлені на результат; тобто програми, які передбачають що саме і як повинні робити студенти, а також, що вони повинні знати з першого дня своєї практичної діяльності.

4. Головною метою юридичної освіти має стати формування компетентності, тобто здатність вирішувати юридичні проблеми ефективно та відповідально.

5. Юридичні коледжі повинні допомагати студентам отримати якості ефективного та відповідального юриста, ключові знання і розуміння закону, професійні навички і професіоналізм, здатність до аналітичного мислення та вміння навчатися протягом всього життя [8].

Велике значення для юриста нового тисячоліття відіграє здатність діагностувати та аналізувати сучасні проблеми; результативно вести переговори; вирішувати спірні питання; розуміти та представляти складний матеріал; використовувати новітні технології, які постійно змінюються; планувати; оцінювати як практичні, так і емоційні компоненти і наслідки рішень та вчинків людини та бути креативним щодо використання уже перевірених методів.

Так, вчені Марджорі М. Шульц і Шелдон Зедек визначили двадцять шість факторів ефективної роботи сучасного юриста:

1. Вирішення проблем.
2. Практичне судження.
3. Ентузіазм та зобов'язання.
4. Аналіз та мислення.
5. Креативність/новаторство.
6. Чесність/прямота.
7. Вміння складати документи.
8. Залучення до співпраці.
9. Будування відносин з клієнтами і надання порад та рекомендацій.
10. Вміння організувати свою роботу.
11. Пошук фактів.
12. Саморозвиток.
13. Дослідження закону.
14. Вміння викладати свої думки.
15. Здатність бачити світ очима інших людей.
16. Стратегічне планування.
17. Сприяння розвитку бізнесу.
18. Вміння протистояти стресу.
19. Вміння слухати.
20. Вміння впливати, захищати та переконувати.
21. Вміння задавати питання.
22. Навички ведення переговорів.
23. Старанність/наполегливість.
24. Вміння організувати інших людей та керувати ними.
25. Вміння оцінювати та робити висновки.
26. Вміння будувати відносини [9].

Роджеліо Лассо, в свою чергу, зазначає, що гарні юристи повинні бути компетентними у чотирьох галузях:

1. Знання, які включають технічні та загальні знання.
Ця галузь компетентності включає когнітивні та аналітичні навички, які склали основну мету юридичної освіти з часів виникнення юридичних шкіл.
2. Юридичні навички, які поєднують в собі два типи: ті, що необхідні для вміння отримувати та обробляти інформацію та ті, які допомагають юристу трансформувати наявну ситуацію у бажану ситуацію.
3. Перспектива, що являє собою здатність розглядати історичні, політичні, етичні та моральні аспекти юридичної проблеми та можливі шляхи її вирішення.
4. Особисті якості, насамперед, якості характеру, що пов'язані з професійною діяльністю юриста та формуванням відносин з іншими людьми [5, с. 12-13].

Комітет з професіоналізму Американської Асоціації Юристів (ААЮ) виділяє наступні характеристики професійного юриста:

1. Наявність необхідних знань.
2. Навички застосування відповідних законів до фактографічного контексту.
3. Практичність та передбачливість.
4. Етичність і чесність.
5. Відданість юстиції та суспільному благу.

Підтримуючими елементами, при цьому, є:

1. Формальна підготовка та ліцензування.
2. Підтримка рівня компетентності.
3. Наполегливість та задоволення інтересів клієнта в рамках закону.
4. Достойна поведінка та ввічливість.

5. Економічна стриманість.
6. Субординація власних інтересів і поглядів по відношенню до інтересів клієнта і на благо суспільства.
7. Автономність.
8. Самоконтроль.
9. Членство однієї або більше професійних організацій.
10. Окупні юридичні послуги.
11. Здатність до самоконтролю і морального діалогу з клієнтами та іншими особами у системі юстиції.
12. Підхід, що націлений на клієнта, у відносинах юрист-клієнт на основі довіри, поваги, співчуття та підтримки клієнта [2].

Цікавою є і розробка Джудіт Янгер, яка визначила вісім здібностей, що мають бути притаманними випускниками юридичних коледжів:

1. Вміння ставити проблеми на відповідне місце у системі матеріального права, а саме: визначити проблему, охарактеризувати її та дати правильну оцінку фактам.
2. «Перекопати» бібліотеку права до самого низу та знайти «закопаний скарб».
3. Вміти знаходити необхідні факти з інших джерел.
4. Писати граматично правильно, зрозуміло, у чіткому стилі.
5. Говорити граматично правильно, зрозуміло, у чіткому стилі.
6. Використовувати відповідні судження та оцінки.
7. Знаходити підхід до працівників суду, клерків, юристів, та службовців державних установ.
8. Підходити до будь-якої проблеми з достатньою часткою соціальної усвідомленості в плані розуміння, які неюридичні фактори впливають на її вирішення [4, с. 1037, 1039].

Вчений Джон Мадд описав чотири «величини», які необхідні для ефективних дій юристів:

1. Знання.
2. Вміння.
3. Перспектива.
4. Характер [3, с. 189, 197].

Науковець Дін Бейлесс Менінг запропонував наступний список:

1. Аналітичні навички.
2. Достатні юридичні знання.
3. Основні робочі навички.
4. Знання щодо організації роботи державних установ.
5. Розуміння існуючого неюридичного оточення.
6. Вміння робити правильні оцінки [1, с. 23-24].

Але на сучасному етапі, науковці вважають більш слушним перелік основних ключових характеристик та здібностей, якими повинні володіти юристи з першого дня своєї практичної діяльності, запропоновану фахівцями Англії та Уельсу. А саме:

1. Виявляти гідну поведінку та чесність в будь-яких ситуаціях.
2. Проявляти здатність працювати ефективно та делікатно з клієнтами, колегами та іншими людьми різного соціального, економічного та етнічного рівня; позитивно ставитись до особливостей культури або стану здоров'я клієнтів у ситуаціях, які вимагають відповідних прийомів спілкування і можуть вплинути на рішення клієнтів.
3. Застосовувати методи ефективного спілкування з клієнтами, колегами та представниками інших професій.
4. Розпізнавати фінансові, комерційні та особисті проблеми та пріоритети клієнтів.
5. Ефективно вирішувати проблеми.
6. Ефективно використовувати сучасні технології та стратегії щодо зберігання та аналізу інформації, пошуку необхідних фактів та юридичної інформації.
7. Розпізнавати та вирішувати етичні дилеми.
8. Використовувати навички щодо керуванням ризиком.
9. Розпізнавати особисті та професійні достоїнства та недоліки, ідентифікувати межі особистих навичок та знань, а також розробляти стратегії для удосконалення своєї діяльності.
10. Ефективне керування певною кількістю справ клієнтів одночасно.
11. Працювати у команді.

Слід зазначити, що всі ці характеристики разом складають компоненти початкового рівня компетентності [10; 11; 12].

Заслужують на увагу і наступні вісім основних навичок майбутнього фахівця-юриста, які описала у своїй праці професор Емілі Рендон:

1. Критичне мислення.
2. Критичне читання.
3. Критичне слухання.
4. Стисле викладання справи.
5. Вміння робити нотатки.
6. Вміння робити загальний опис.
7. Навички письма.
8. Організація роботи для досягнення успіху [13].

Науковець зазначає, що ці навички необхідні не тільки для успішного навчання у юридичному коледжі, але і для успішної практичної діяльності, де юристи застосовують їх кожного дня в усіх видах юридичної діяльності.

Тож розглянемо ці навички детальніше.

1. Критичне мислення.

Емілі Рендон стверджує, що багато студентів-юристів вважають вміння складати письмовий іспит найважливішою навичкою, та найнеобхіднішою для успішного навчання у юридичному коледжі. Однак, перш ніж складати письмовий іспит, необхідно навчитися мислити, і мислити саме як юрист. «Мислити як юрист» – передбачає вміння ставити необхідні питання, аналізувати почуте, побачене, прочитане, відчуте, промірковане.

Критичне мислення часто включає в себе дедуктивне міркування: аналізуючи загальне правило, студенти приходять до певного висновку. Більшість іспитів юридичних коледжів США вимагають від студентів визначення питань, державних загальних правових норм, що застосовуються у відповідному процесі з подальшим аналізом фактів в межах цих правил для формулювання висновків. Застосування загального правила до набору фактів і є прикладом дедуктивного мислення.

Важливим для майбутніх фахівців-юристів є і формування індуктивного мислення: мислення від конкретного до загального. Юристи та судді часто застосовують індуктивне мислення при проведенні аналізу ряду конкретних справ з метою одержання правової норми.

Ще однією формою критичного мислення є міркування за аналогією. Цей процес заснований на концепції, коли подібні факти або принципи повинні привести до аналогічних висновків. Юристи часто шукають аналогії в інших справах або галузях права, щоб виробити таку аргументацію, яка була б вигідною для їхніх клієнтів.

2. Критичне читання.

Критичне читання, як зазначає Емілі Рендон, є логічним продовженням критичного мислення. Під час читання, юристи замислюються на ключових словах, фразах та реченнях. Вони думають про структуру написаного і чи є вона логічно послідовною. Навіть знаки пунктуації не повинні залишатися поза увагою фахівця.

Слід також зазначити, що юристи повинні бути майстрами слова. Клієнти хочуть бачити в юристах експертів щодо спілкування як в усній, так і в письмовій формі. Фахівці-юристи повинні знати та вміти пояснити значення юридичних термінів у законах, постановах, рішеннях суду, контрактах, актах і заповітах. Професор підкреслює, що критичне читання – це успіх майстерності юриста.

3. Критичне слухання.

Подібно до того, як критичне читання має важливе значення для друкованого слова, так критичне слухання має важливе значення для усного мовлення. Люди спроможні слухати у чотири рази швидше ніж говорити. Але не всі люди вміють слухати уважно та аналітично. Тож, для юриста критично слухати, аналізувати кожне слово та речення має великого значення. Наприклад, коли у кінці довгого судового розгляду, прокурор каже у своїй заключній промові: «Люди вважають обвинуваченого винним у скоєнні вбивства», а не «Обвинувачений винен у скоєнні вбивства», захисник може зачепитися за ці слова на користь підзахисного, оскільки ці слова можуть означати, що докази обвинувачення слабкі.

Таким чином, критичне слухання має вирішальне значення для своєчасного прийняття відповідних рішень та приведення контраргументації.

4. Стисле викладання справи.

Юридичні коледжі США використовують у процесі навчання кейс-метод як основний метод навчання протягом десятиліть, який ґрунтується на судових справах апеляційного суду. Студенти

вивчають відповідні справи, а потім обговорюють їх на заняттях. При використанні кейс-методу важливо мати навички стислого викладання справи, що розглядається студентами. Стисле викладання справи – це процес створення короткого змісту відповідних обставин, питань і аргументацій щодо конкретної справи. Такий процес узагальнення відіграє дуже важливу роль у практичній діяльності кожного юриста.

5. *Вміння робити нотатки.*

Вміння робити нотатки, зазначає Емілі Рендон, має велике значення як для студентів, так і для практикуючих юристів. Мета студентів – навчитися протягом обговорення справ на занятті встигати конспектувати необхідну інформацію:

1. Правило справи.
2. Аргументацію відповідної справи.
3. Політику, за якою керується правило.
4. Ключові обставини справи.
5. Думку викладача щодо відповідної справи або правила.

Науковець підкреслює, що саме ця інформація знадобиться при складанні письмового іспиту.

6. *Загальний опис.*

Загальний опис – це підведення підсумку справ певного розділу. Під час загального опису студенти узагальнюють всі свої стислі викладання справ та нотатки в корисну інформацію для складання іспитів.

7. *Навички письма.*

Для студентів та для практикуючих юристів великого значення набувають і навички письма, а саме: використання належних граматичних, пунктуаційних та орфографічних правил при написанні.

8. *Організація роботи для досягнення успіху.*

Восьме вміння – це вміння організувати свою роботу таким чином, щоб бути успішним у навчанні та у юридичній практиці. Викладачі та клієнти очікують, щоб студенти і юристи були високо організованими людьми. Так, Емілі Рендон надає наступні поради щодо організації роботи:

- планувати роботу або навчання кожного дня;
- сортувати нотатки та стисле викладання справ за темами;
- ніколи не відкладати те, що заплановано зробити;
- планувати свій час таким чином, щоб ніколи не запізнюватися, оскільки приходити вчасно є показником поваги до інших людей [13].

Слід зазначити, що великої уваги у юридичній освіті США заслуговує розвиток компетентності майбутнього фахівця-юриста.

Професійна компетентність – це розумне використання знань, навичок, юридичного мислення, спілкування, емоцій, принципів та аргументацій у повсякденній практиці на благо окремих осіб, організацій або суспільства.

Компетентність будується на фундаменті базових професійних навичок, юридичних знаннях та моральному розвитку. Вона включає когнітивну функцію – отримання та використання знань для вирішення життєвих проблем; інтегровану функцію – використання юридичної та фактичної інформації для юридичних міркувань; реляційну функцію (функція відносин) – ефективне спілкування з клієнтами, колегами та іншими людьми; а також емоційну/моральну функцію – відкритість, терпимість та емоційна готовність гуманно використовувати ці якості.

Важливо підкреслити, що рівень професійної компетентності має постійно зростати.

Компетентність базується на інтегрованому поєднанні знань та навичок і включає як емоційні, так і моральні аспекти [6, с. 226-228].

Звіт Фонда Карнегі щодо юридичної освіти посилається на три періоди навчання процесу формування професійної компетентності.

Так, перший період навчання він називає інтелектуальним та когнітивним, оскільки студенти націлені на отримання теоретичних знань.

Другий період навчання студентів є формою експертної практики під керівництвом компетентного практикуючого фахівця. Викладання ведеться викладачами-практиками у порівнянні з першим періодом навчання, із застосуванням активних дослідницьких методів навчання.

Третій період навчання вченими названо етико-соціальним періодом. В цей час студенти знайомляться із способами побудови відносин та адаптацією до різних рівнів професійної співпраці. Заняття проводяться на високому рівні з використанням театральних імітацій реальних ситуацій, а також

використовуються аспекти ліберального навчання з метою надання студентам технічних знань та навичок, які необхідні юристу-практику [7, с. 9-11].

Таким чином, етико-соціальний період відкриває студентам шлях у професійне життя.

Тому, як стверджують науковці, для підготовки компетентних фахівців, юридичним коледжам необхідно зосередити увагу на розвитку: юридичного аналізу, підготовки студентів до практичної діяльності та професійної відповідальності. Основою оцінки практичної роботи буде не те, що вони знають, а те, що вони вміють. А теоретичними знаннями студенти повинні володіти саме для того, щоб діяти компетентно та відповідально [7, с. 4].

Отже, удосконалення системи професійної підготовки фахівців-юристів у будь-якій країні можливе при комплексному розв'язанні питань, які пов'язані з різними аспектами діяльності юридичних вищих навчальних закладів, рівнем компетентності майбутніх фахівців, а також вміннями та навичками, що вкрай необхідні юристам для ефективного навчання та практичної діяльності.

Використані джерела

1. AALS Curriculum Study Project Committee. Training for the Public Profession of the Law: 1971, reprinted in Herbert L. Parcker & Thomas Ehrlich, New Direction in Legal Education. – 1972. – P. 23-24.
2. American Bar Association, Section of Legal Education and Admission to the Bar, Teaching and Learning Professionalism: Report of the Professionalism Committee 6-7 – 1996.
3. John O. Mudd. Beyond Rationalization: Performance-Referenced Legal Education // Journal of Legal Education. – 1986. – Vol. 35. – P. 189, 197.
4. Judith T. Younger. Legal Education: An Illusion // MINN. Law Review. – 1990. – Vol. 75. – P. 1037, 1039.
5. Rogelio Lasso. From the Paper Chase to the Digital Chase; Technology and the Challenge of Teaching 21st Century Law Students // Santa Clara Law Review 1. – 2002. – Vol. 43. – P. 12-13.
6. Ronald M. Epstein, MD, & Edward M. Hundert, MD, Defining and Assessing Professional Competence. JAMA, Jan. 9, 2002.
7. William M. Sullivan, Anne Colby, Judith Welch Wegner, Lloyd Bond & Lee S. Shulman. Educating Lawyers, Draft July, 2006.
8. <http://cleaweb.org/>
9. <http://www.law.berkeley.edu/beyond/sat/>
10. <http://www.lawsociety.org.uk/documents/downloads/becomingtfranalysisfirms.pdf>
11. <http://www.ukele.ac.uk/quality/lawsoc.html>
12. <http://www.lawsociety.org.uk/documents/downloads/becomingfrconsultation1.pdf>
13. www.mcgeorge.edu/documents/.../Legal Skills-Week2.pdf

Mykhailenko O.

THE AMERICAN SCIENTISTS' RESEARCH OF TRAINING OF SPECIALISTS-LAWYERS IN LEGAL COLLEGES OF THE USA

The article determines the aspects of the activity of legal colleges, factors of effective work of a modern lawyer, the level of competence of future specialists which were researched by American scientists. The author also examines and analyses the essential skills for effective practical activity.

Key words: a legal college, a lawyer, competence, skills, professional training, USA.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2010